

УДК 069.01:378.4

Рецензія на навчальний посібник В. Г. Ананьєва «Історія зарубіжної музеології» (2014)

Д. Кепін

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ, Україна)

A Review on the Handbook *The History of Foreign Museology* (2014) by V. G. Ananiev. — Kepin, D. — The handbook deals with the history of museology in the countries of Western, Central and Eastern Europe, also in Canada, the USA and Japan. The handbook consists of four chapters: “Periodization of museology”, “The pre-scientific stage in the development of museology”, “The empiric–descriptive stage in the development of museology”, “The theory and synthesis stage in the development of museology”. The handbook contains the analysis of various historiographical concepts of periodization of museology. Basic information about the biography of scientists and a historiographical overview of their most important museological works are given in it as well. The Handbook also shows scientists’ activities on museum organization. It is the first textbook in Russia that based on foreign museography deals with the research on the main stages of emergence, formation and development of museology as a scientific discipline.

Key words: museology, museum work, museography, science discipline.

Музеологія (музеєзнавство) порівняно молода наукова дисципліна, яка виокремлюється в самостійну галузь наукового знання у другій половині ХХ ст., насамперед у країнах Західної, Центральної та Східної Європи, а також у Росії.

Вивченню історії формування знання у зарубіжних країнах і присвячена історіографічна праця доцента кафедри музеології Санкт-Петербурзького державного університету В. Г. Ананьєва. Книга є курсом лекцій для студентів кафедри музеології цього навчального закладу.

Посібник чітко структуровано, він складається з чотирьох розділів, бібліографії, змісту. Кожен розділ поділено на підрозділи, які у свою чергу розподіляються на тематичні параграфи. Бібліографія містить список рекомендованих джерел як друкованих, так і опублікованих в електронних виданнях — усього 87 позицій.

Безперечним достоїнством книги є наявність ілюстративного матеріалу — зображень діячів музейництва, факсиміле праць з музеології тощо. Багато з них є унікальними, і невідомі широкій музейній аудиторії і вперше введені до наукового обігу в учбовому виданні.

У першому розділі «Періодизация музеологии» (с. 3–8) В. Г. Ананьєв в історичній ретроспективі розглядає погляди провідних музеєзнавців другої половини ХХ ст. на методологічні підходи до виокремлення періодів у розвитку музеології. При цьому зазначає, що до сьогодні зберігає свою актуальність періодизація, запропонована чеським вченим З. Странським (Університет ім. Масарика, Брно). Докладно розглянуто підходи хорватського музеолога І. Мароевича, російських вчених М. А. Томілова та С. В. Пшеничної.

Другий розділ «Донаучная стадия развития музеологии» (с. 9–31) присвячено зародженню та розвитку музеєзнавчої думки у країнах Західної та Північної Європи у XVI–XIX ст. Здійснено це на значному фактичному матеріалі — музеографічній літературі — трактати з музейництва, каталоги колекцій тощо, частина з яких вперше введена до наукового обігу.

Разом з тим при аналізі праць англійського філософа Ф. Бекона (1561–1626), засновника експериментальної науки Нового часу є певні неточності. Аналізуючи твір «Нова Атлантида», В. Г. Ананьєв вказує, що він написаний бл. 1617 р., а опублікований у 1627 р. (с. 13–14). Як вважають філолог, академік АН СРСР М. П. Алексеев та філософ, професор А. С. Субботін,

Corresponding author address: D. Kepin; National Museum of Natural History, NAS of Ukraine; Bohdan Khmelnytsky St. 15, Kyiv, 01601 Ukraine; e-mail: dKepin@gmail.com

праця Ф. Бекона «New Atlantis» була підготовлена у 1623–1624 рр. (История ..., 1987). Термін «музей» у ній не зустрічається. В описі «Соломонова будинка» Ф. Бекон фактично запропонував структуру академії наук, а не природознавчого музею. Хоча він і пропонує в окремих приміщеннях експонувати винаходи та скульптурні портрети винахідників. Тим самим філософ передбачив організацію музею науки і техніки (Бэкон, 1977 а–б).

Поза увагою дослідника у цьому розділі залишився аналіз праць, дотичних до історії музейництва, таких визначних діячів німецької культури доби Просвітництва та Класицизму, як-от Й.-Й. Вінкельман (1717–1768) та Й.-В. Гете (1749–1832). Саме ці дослідники стояли біля витоків музеєзнавства. З ім'ям Й.-Й. Вінкельмана пов'язуємо заснування наук археології та мистецтвознавства. Його перу належить фундаментальний як на той час твір «Geschichte der Kunst des Altertums» («Історія мистецтва старожитності»), що побачив світ у Дрездені 1764 року. Ця праця є цінним джерелом для відтворення історії музейної справи Італії, Флоренції, Ватикані, Німеччині (Winckelmann, 1955, 1974; Винкельман, 2000). Й.-В. Гете на шпальтах часопису «Про мистецтво та старожитності на землях по Рейну та Майну» у 1816 р. використав термін «Museumskunde» (нім.), тобто «музеєзнавство» (Goethe's..., 1858 а-с).

Третій розділ «Эмпирически-описательная стадия развития музеологии» (с. 32–65) подає аналіз розвитку музеєзнавчої думки з другої половини ХІХ ст. до другої половини ХХ ст. В. Г. Ананьев докладно розглядає витoki та становлення музейних асоціацій, товариств у різних країнах, міжнародних музейних організацій, освітні програми з підготовки музейних працівників та часописи з музейництва.

Найбільший за обсягом четвертий розділ посібника «Стадия теории и синтеза в развитии музеологии» (с. 66–125) аналізує музеологічні школи, які склалися у 1970–1990-х рр., діяльність Міжнародного комітету з музеології (ІКОФОМ), нові напрями та тенденції у сучасній музеології. Автор правильно вважає чехословацьку школу як провідну в обґрунтуванні теоретичних засад музеології. Проаналізовано праці чеських вчених професора Ї. Неуступного (Національний музей у Празі), З. Странського, Й. Бенеша (Національний музей у Празі) та словацької дослідниці, професора А. Грегорової (Університет ім. Яна Амоса Коменського, Братислава).

Разом з тим, В. Г. Ананьев не згадує таких відомих чеських дослідників, як: професор К. Скленаж (Національний музей у Празі) та доктор Й. Плейнерова (Інститут археології Чеської академії наук, Прага), які зробили вагомий внесок у розробку теорії та практики археологічного музейництва (Sklenař, 1983; Sklenař, 2008; Pleinerová, 1998).

Також не розглянуті досягнення українських, білоруських вчених, дослідників держав Балтії та скандинавських країн у галузі музеології.

Таким чином, рецензована книга В. Г. Ананьева є першою спробою у Росії простежити еволюцію музеєзнавчої думки у зарубіжних країнах.

Посібник становить виключний інтерес не тільки для студентів — майбутніх фахівців з музеології, а і для широкої музеєзнавчої спільноти та істориків науки. Книга з успіхом може бути використана у педагогічному процесі при читанні спецкурсів з музеології у вищих навчальних закладах України та підготовці відповідних енциклопедичних видань.

Література

- Ананьев, В. Г. История зарубежной музеологии : Учебно-методическое пособие / Институт истории Санкт-Петербургского гос. университета. — СПб, 2014. — 136 с.
- Бэкон, Ф. Сочинения : В 2 томах. — Изд. второе, исп. и доп. — Москва : Мысль, 1977 а. — Том 1. — 577 с. — (Философское наследие).
- Бэкон, Ф. Сочинения : В 2 т. — Изд. второе, исп. и доп. — Москва : Мысль, 1977 б. — Том 2. — 575 с. — (Философское наследие).
- Винкельман, И. И. История искусства древности. Малые сочинения. — СПб, 2000. — 800 с.
- История зарубежной литературы. Средние века и Возрождение : Учеб. для филол. спец. вузов / М. П. Алексеев, В. М. Жирмунский, С. С. Мокульский [и др.]. — 4-е изд., испр. и доп. — Москва : Высш. шк., 1987. — 415 с.

- Goethe's Sämmtliche Berufe* (in 47 Banden). — Leipzig : Philipp Reclam Jun, S. A., 1858 a. — Bd. 35. — 150 s.
Goethe's Sämmtliche Berufe (in 47 Banden). — Leipzig : Philipp Reclam Jun, S. A., 1858 b. — Bd. 36. — 106 s.
Goethe's Sämmtliche Berufe (in 47 Banden). — Leipzig : Philipp Reclam Jun, S. A., 1858 c. — Bd. 37. — 232 s.
Pleinerová, I. Rekonstrukce archeologických objektů (RAO) — Občanské sdružení pro popularizaci archeologie // *Archeologické rozhledy*. — 1998. — Ročník L, Číslo 2. — S. 494–496, 511–518.
Sklenař, K. Skansenové expozice pravekého stavebnictví // *Muzejni a vlastivedna prace*. — 1983. — Ročník 21, Číslo 4. — S. 194–201.
Sklenař, K. Dějiny výzkumu starší a střední doby kamenné (Paleolitu a mezolitu) v Českých zemích // *Acta Musei Nationalis Pragae. Series A — Historia*. Ročník 62. — 2008. — Č. 2–4. — 113 s.
Winckelmann, J. J. De ratione delineandi Graecorum artificum primi attium seculi ex nummis antiquissimis dignoscentia. — Mainz, Wiesbaden, 1974. — 40 s.
Winckelmann, J. J. Zu fragen der kunstwissenschaft und der Asthetic. Ein Beitrag zum Studium der deutschen Klassik. — Dresden, 1955. — 184 s.

Рецензія на навчальний посібник В. Г. Ананьєва «Історія зарубіжної музеології» (2014). — **Кепін, Д.** — Навчальний посібник розглядає історію розвитку музеєзнавства у країнах Західної, Центральної, Східної Європи, Канади, США та Японії. Цей посібник складається з 4 розділів: «Періодизація музеології», «Донаучна стадія розвитку музеології», «Емпірически-описательная стадія розвитку музеології», «Стадія теорії і синтеза в розвитку музеології». Аналізуються різні історіографічні концепції періодизації музеології. Наведено основні факти біографії учених, історіографічний огляд найбільш значних їхніх музеєзнавчих праць. У посібнику показана практична діяльність учених з організації музеїв. Книга є першим в Росії учбовим виданням, в якому на основі зарубіжної музеографії досліджено основні етапи виникнення, становлення та розвитку музеології як наукової дисципліни.

Ключові слова: музеологія, музейництво, музеографія, наукова дисципліна.

Адреса для зв'язку: Д. Кепін; Національний науково-природничий музей НАН України; вул. Б. Хмельницького, 15, м. Київ, 01030 Україна; e-mail: dKerpin@gmail.com